

46
În preajma Săntelilor sărbători s'au deschis două expoziții cu ouă încondeiate; una a Asociației educației menajere de sub președinția Doamnei Maresal Averescu, la Cartea Românească, alta la Școala de Arte și meserii organizate de Inspectorul general al acestor școli Sterian și Directorul Purcariu onorate la inaugurarea lor de către Ministrul Instrucțiunii.

În ambele expoziții egal de interesante și de variate se găsesc în afară de ouă încondeiate și alte produse ca scoarte, olărie, păpuși, flori artificiale, decore însă nu ne vom ocupa azi.

Aflându-ne în săptămâna mare, ne interesează numai încondeierea ouălelor, care, ca orice datină străveche merită să fie menținută și mai ales ferită de influențe nechibzuite ce-i gîrbesc înțelesul simbolic și-i răpesc farmecul fără de care numai au nicoi un rost.

Cultul ouălelor este foarte vechiu și explicabil prin germenul de viață în stare latentă ce se află în fiecare ou proaspăt. El servește ca simbol al înnoțirii, al perpetuării speciilor, al premenirii lor și deci și al ~~xxxxxxxx~~ revenirii primăverii când întreaga Natură se reînnoiește. În legătură cu aceste tradiții păgâne era firesc ca tot prin ouă să se simbolizeze și învierea lui Isus Hristos. Introducerea acestui obicei creștin nu e cuprins în cărțile sfinte dar lămurit prin o sumă de legende din cari vre-o zece deosebite circulează și la noi, toate în legătură cu neîncrederea Iidovilor în învierea Mântuitorului sau cu alte miracole privitoare la răstignirea lui. Odată

introdus obiceiul ouălelor de Paști, a fost adoptat de toate popoarele creștine, deși azi tinde să dispară din Occident, fiind însă foarte popular în biserica ortodoxă. Pe când în Franța și aiurea ilustrarea ouălelor a devenit o îndeletnicire artistică, - avem ouă ilustrate de cei mai mari pictori ai secolului lui Ludovic al 14 - la pravoslavnii ortodocși ouălele încondeiate au rămas în strînsă legătură cu serbările învierii numai. În Rusia chiar morții luau parte la acest cult, celor răposați în aceste serbători, punându-li-se un ou roșu în mână, înțocmai cași pe vremea păgână.

La toate popoarele ortodoxe de azi, ouălele încondeiate alcătuiesc una din interesante manifestări ale artei populare. Bogăția nesfîrșită a desenurilor și variația culorilor dau o valoare deosebită acestor produse, așa de puțin apreciate în genere la noi. Privite mai

de aproape însă, nu se poate tăgădui însemnătatea desenurilor atât din punct de vedere etnografic cât și artistic. Deși asemănându-se în trăsuri generale, încondeierile variază însă având un caracter propriu fiecărui popor. Astfel, pornind dela noi, cu cât înaintăm mai spre apus, trecând prin Bucovina, Polonia și până în Boemia, cu atât găsim deseneuri geometrice mai complicate, combinații mai savante și culori mai multe. Potrivit cu starea de cultură mai înaintată a țăranilor se pierde și naivitatea desenurilor și a vopselelor. Mai întotdeauna însă în dauna frumuseții lor; cu cât sunt motivele mai naturale și mai simple iar culorile mai reduse, cu atât farmecul lor e mai mare. Aceste calități ale ouălelor Românilor nu înseamnă că ele ar fi de origine mai recentă decât la celelalte popoare. La noi din țară evoluția motivelor a fost mai lentă și mai ferită de alte influențe. Deosebirea între ouălele din țară și cele din Bucovina, mai complicate, dovedește aceasta.

Poporul dela care întâia dată au pornit aceste motive e greu de stabilit, cât nu ne vin în ajutor și alte argumente în afară de cele date de studiul comparativ al modelelor. În general fiecare popor crede că sunt de le inventate.

La toate popoarele însă s'a menținut același chip de a încondeia. Cu deosebire numai că pe când în Moravia, de pildă, azi nu se găsește decât numai o singură babă care să încondeieze pentru unul sau chiar două sate, la noi aproape fiecare nevastă roște ouă la vatra ei.

Tradiția încă foarte vie la poporul nostru este următoarea: „Din gând”, fără nici un izvod, românoa noastră încondeiază ouăle în Jota sau Vînerea mare. La gura vetrei, ca să stea calde, se întind ouăle pe un ștergar curat, după ce mai întâiu au fost bine spălate, uneori chiar cu zer acrit, ca să prindă bine ceara și vopseaua. Într'un hârb lângă jăratec se topește ceara albă de albine. Iar femeia cu stânga prinde între degetul cel mare și arătător oul în picioare și cu degetul cel mic îl învârttește la nevoe. În dreapta ține condeiul, chisliță sau bijara cum i se mai zice prin Moldova și Bucovina. O bucățică de lemn, având la vârf un tub subțire de tinichea, în care se prinde ceara topită. Se întinge condeiul în hârb și dușându-l ușurel pe ou, ceara lasă dungi îngrijit aduse, sau puncte zise pui, pe urma cărora vor răsar apoi desenurile cele mai frumoase. Unul după altul se iau ouăle la rând, fără însă ca urmele condeiului să se acopere. Ouăle astfel

plotate, scrise sau înpestrigate se trec apoi în vopsea roșie, cea mai răspândită, ce s'a fierț într'o oală nouă. Dacă e vorba ca ouăle să rămână așa, adică de o singură culoare, numite în acest caz și merisoare, atunci, după ce se scot din roșeală, se fierb deabinelea în apă, în care se topește și ceara. Urmele acestora se mai iau cu o cârpă caldă. Și astfel pe unde era ceară apare acum desenul alb desprinsându-se pe fundul roșu. Cineva vrea să aibă ouă necăjite sau munoite, adică de mai multe culori, procedează astfel: Scoțând ouăle din prima vopsea, înainte de a șterge ceara, le încondeiază din nou, adică se ascunde sub un nou strat de ceară părțile cari să rămăde cu prima culoare. Se pun ouăle într'adoua vopsea, de pildă în negru. Dacă apoi se șterg cele două rânduri de ceară, vom avea desenuri în alb și în roșu pe câmp negru. Și așa succesiv se acopere cu ceară părțile de culoare ce trebuie păstrate și scaldând ouăle în culori deosebite, se obțin desenuri de nuanțele corespunzătoare. Culoarea din urmă predomină, acoperind fondul sau câmpul pe care se desprind încondeerile toate. Culorile se reduc în genere la: roșu, negru, galben, mai rar verde și albastru. Mai toate se extrag din vegetale. Galbinelele de pildă se fac din coajă de măr pădureț. Această culoare trebuie împietrită cu piatră acru, de unde se și zice a împietri ouăle, în loc de a vopși. Roșeala ne-o dă popularul băcan sau lignum campechianum din America de Sud.

Portocaliul se capătă din scumpie, foi de ceapă sau măr pădureț. Verdele din brânduse sau frunze de boz. Negrul din coajă de nuc verde. Galben-verzui din laptele cucului, rămurele de salcie sau urșioș. Rețetele sânt numeroase.

Nu numai prin culoare, dar mai ales prin varietatea desenurilor sânt interesante ouăle încondate. Izvoadele se deosebesc după localități și după natura ornamentelor. Se pot deosebi două prime categorii: a) motivelor vegetale și animale. O a treia serie, nu mai puțin bogată, ar cuprinde desenurile de origini deosebite, în care ar precumpni mai ales imitarea uneltelor uzuale. Dela plante și flori se ia de cele mai multe ori numai o parte sau un anunț; delă animale asemenea numai părțile caracteristice. Fiecare izvod are numele său, potrivit subiectului reprezentat. Înșirarea lor aci ar fi mult prea lungă.

41
Din nefericire însă ~~mult~~ izvoadele acestea încep să fie înlocuite, prin tot felul de născociri, iar culorile vegetale așa de armonioase prin alina așa de crudă. Asupra acestui pericol țineam să insist azi. Căci am fost înspăimântat de ce am constatat în această privință în cele două expoziții. Pe lângă unele exemplare splendid executate, cu izvoade tradiționale și în admirabile culori naturale se mai găsesc și deseneuri noi, urâte și fără rost executate în culori strigătoare de anilină. S'a mers așa de departe cu așa sîsa modernizare încît s'au expus ouă vopsite cu ripolin iar în loc de izvoadele tradiționale ale încondeierilor găsim peisagii sau deseneuri de animale imitate prost după suferințe cinematografice à la Miki Maus. Nu avem pretenție de a ne opune progresului; de a respinge orice inovare numai de dragul respectului față de trecut. Dar nici nu putem admite schimbările iraționale numai de dragul noutății. Astfel coaja porceasă a oului se împacă perfect cu boelile populare, care nu fac să dispară substanța originală pe cînd sub stratul de Ripolin sau oricare altă culoare în ulei se pierde cu totul natura particulară a oului. Să se vopsească cu ulei înaltățiile de ouă de lemn, iar produsului viu al găinei să nu i se ascundă înfățișarea sa proprie sub stratul de culoare îmbăsoită ce-l denaturează și-l îngreuează. Dar păcatul cel mai mare se comite prin schimbarea izvoadelor încondeierii. Se produce nelertata gregală de a se confunda două tehnici cu totul deosebite, cum sînt a țesutului și a încondeierii. Căci nu este posibil să se deseneze pe suprafața rotundă a oului modele plane ale țesăturilor. Asemenea încercări nenorocite și imposibil de realizat în chip artistic trebuiesc cu desăvîrșire înlăturate. Izvoadele rectilinii ale țesăturilor nu pot fi aplicate nici pe olărie - după cum din nefericire s'au încumetat unii - nici pe ouă. Încercările de acest fel sînt nenaturale și deaceia urâte, respingătoare chiar. Prin înlăturarea modelelor streine de tehnica încondeierii nu se împiedică dezvoltarea izvoadelor de pe ouă, lăsându-se liberă combinația cu motivele ce avem. Variantele existente sînt de altfel de o neînchipuită bogăție. Modelul cel mai popular și mai răspândit, calea rădăcită, care nu-i decît traducerea clasicului labirint al antichității, se încondeiază în cele mai diferite chipuri, îmbrățișînd întreaga suprafață a oului. Pentru sugrăvirea altor motive suprafața oului e împărțită în două emisfere sau în felii longitudinale pornind din cele două capete însemnate prin câte o stea. Dar și prin așezarea diferită a motivelor se pot obține variante interesante. Astfel

chiar cu un desen așa de puțin interesant cum ar fi de pildă cârligele. Motivanului se pot obține motive variate. Cârligele pot fi dispuse de ambele părți ale unei axe verticale, în mod alternat, sau de-a curmezișul pe o linie orizontală, sau în fine același motiv poate fi dispus în jurul unui punct central, dând fiecare dată decorafii cu totul nnoi.

În loc deci de a recurge la elemente streine de tradiția încondeierii să ne mulțumim cu bogăția celor existente și susceptibile de atâtea combinații nnoi. Căci nu trebuie pierdut din vedere că pe când în orice alte domenii inovațiile sânt bine venite, ele nu sânt îngăduite la încondeierea ouălor de Paști. Pentru motivul bine cunoscut că ouăle încondeiate fac parte din ritualul serbării Învierii Domnului. Și după cum nu pot fi schimbate nici rugăciunile, nici cântările speciale de sărbătorile Paștelor tot astfel nu pot fi radical modificate nici înfățișările ouălor roșii ce se obișnuiesc cu acest prilej. Întrucât ouălele încondeiate fac parte din ceremonia Paștilor sau le păstrăm neschimbate cași ritualul serbătorilor Învierii Domnului, sau le părăsim. Tradiția lor trebuie respectată însă, dacă vrem să le păstrăm. Inovații inutile și urâte ca întrebuintarea ripolinului sau a izvoadelor de țesături pe ouăle încondeiate nu trebuie îngăduite.

Din fericiire însă năzbătii ca cele semnalate sânt posibile numai în mediile lipsite de respectul tradiției din orașe. Gospodinele neinfluențate încă de târgoveții semiculiți nu se îndepărtează, din fericiire, de tradiția strămoșască, menținând cu respect frumoasele izvoade din vechi.

Pentru a lupta contra curenților nnoi și a păstra și generațiile viitoare splendidele izvoade vechi de încondeierea ouălor de Paști ași fi foarte recunoscător acelor cari, convingși de adevărurile aei arătate, ar binevoi să trimită pe adresa Muzeului de artă Națională din București, din Șoseaua Kiseleț, ouă încondeiate conform tradiției. Ele se pot trimite și prin Prefecturi sau prin învățători. Pentru ca să fie de folos ar trebui ca fiecare ou încondeiat să fie însoțit de un bilet pe care să se însemne numele izvodului precum și localitatea de unde provine. Toți acești donatori vor fi trecuți în cartea de poștă a Muzeului, mulțumindu-li-se de pe acum pentru serviciul ce vor fi adus artei naționale prin sporirea unor așa de prețioase documente.

Urându-vă deci sărbători fericite, praveclavnicilor auditori de artă, vă rog să nu uitați să înbogațiți colecțiile de ouă încondeiate ale

Muzeului de artă Națională în Capitala țării, asigurându-vă

recunoștința noastră sinceră.